

Título: *Teoría do caos*
Autor: Marilar Aleixandre
Editorial: Edicións Xerais de Galicia,
 Vigo, 2001
Núm. pp.: 221
Tamaño: 22 x 14,5

Abre o lector a *Porta* deste libro e ten a impresión de que vai precisar un curso de dantoloxía. Pero despois a cousa non é para tanto: abonda con ter lido a *Divina Comedia* para darse de conta de que as citas dantianas se xustifican máis como bixería verbal que como brocado intertextual. Dentro do *canon occidental* a *Divina Comedia* é a obra da que máis citas-espello se ten tirado, e precisamente por iso é coa que máis córre-lo risco de que se che escape o espellismo. Aínda por riba pode ocorrer que os versos escollidos padezan unha longa tradición de tópica convocatoria que lles mingüe efecto veneciano. É o que pasa con “esta selva selvaggia...”. Menos mal que neste libro de Aleixandre nos libramos daquel outro tan magreado: “lasciate ogni speranza”, cousa que nos pon de entrada na esperanzada disposición de acceder ó *Círculo noveno* que promete ser tematicamente moi orientador (maiormente, en efecto, se a un lle cadra de ter lida a *Divina Comedia*, experiencia estética que non sei se estará tan estendida como se presume). E, entón, é cando se sabe que o *Círculo noveno* é o estreito territorio reservado

no *Inferno* para os traidores que no mundo teñen sido, nos seus diferentes graos e modalidades.

Encamiñados alegoricamente, de contado nos atopamos con que o tema da traizón quere ser un dos fíos da novela, sobre todo a traizón na vida política. A calquera lector se lle abre a gozosa expectativa de que a historia se centre na vida política galega, que ten producido episodios singulares na materia. De feito, o asunto da deslealdade é máis esixente do que parece á hora de levalo ó relato, non só diexeticamente, senón tamén como contido narrativo. Na novela de Aleixandre resólvese nun inxenuo esquema xeracional sen densidade dialéctica, que nunca pasa dun tratamento superficial nunha materia -ética e política- á que lle teñen dedicado atención os mellores pensadores e novelistas do século XX.

Neste eixo vanse ensarillando, tamén dunha maneira moi cortical, contidos politicamente oportunos (pedagogía antimachista, ecoloxismo), asimetrías erótico-sentimentais e xogadas do azar, segundo as peripecias dun

grupo troiano de personaxes atrapados na súa insuficiencia existencial.

O que merece particular recoñecemento na novela é o laborioso urdido estrutural, que xa anunciaba feitura dantesca desde o principio, optando como alicerce de base por un esquema en *tres partes* que se reparten trece capítulos que constitúen toda unha exhibición de plúrimas modalidades discursivas. Demasiada carpintería e encaixonamento, con cabida para planos paralelos ó servizo dunha exemplarizante contraposición temática (que parecen relatos autónomos, pero superfluos), fórmula de guión cinematográfico, e mesmo xéneros cibernéticos. Nada se escapa a esta luxuriante experimentación sobre módulos discursivos que retroalimentan así mesmo unha variada gama de perspectivas narrativas, que van graduando a súa proximidade á realidade representada, desde a reprodución indirecta, fundido de diálogos, omnisciencia rebaixada ata as conxecturas do narrador ó modo jamesiano, pasando por unha sutil voz narrativa -para este lector a de máis grande engado- que gaña a natureza dunha sombra que asiste con alento tan próximo á pel dos personaxes (capítulo 7) que se oe a súa respiración. Aquí é cando se consegue un efecto narrativo superior; é cando narrar equivale a mirar. Que ben sabe mira-lo narrador a insipidez accional dos personaxes que andan de *acampada*. Neste delicado enfoque de materia narrativa tan modesta é onde máis alta poeticidade toma a novela, que, ó remate deste

capítulo, case está pedindo un verso epifonemático: o verán son pernas rabuñadas.

Parece claro que o coidado dos aspectos constructivos está moi por riba do tratamento dos contidos e do estilo, sen que a este lle falten acertos e brillantez, como veremos. Diríase que prevalece neste libro máis o labor do narrador có do autor, e mesmo có do escritor (que son instancias que convén perfilar con escrúpulo conceptual, case xeométrico); e isto dá como resultado que alcance máis calidade a manufatura da novela cá mentefatura. Este sintoma xa se apreciaba na indixencia da materia temática carente dun fondo grámmico lectural (se se exceptúa a alusión a algún tópico do corpus churchilliano), pero agora afecta ó conxunto da textura estilística que presenta unha xeral opacidade do tecido cognitivo. Outros recursos expresivos poderían vir compensar esta carencia, coma o enfiado de imaxes. As máis interesantes proceden de referencias predominantemente naturalistas, que, a pesar de seren un fondo de poeticidade moi servicial desde sempre en tódalas series literarias, presenta logros orixinais se exceptuámo-la querencia polo gastado símbolo da balea e as súas expansións alegóricas ou isosémicas. Particularmente estimables resultan as suxestións pansensualistas que envolven as secuencias da acampada: “os reventos en flor dos toxos son enormes sexos amarelos” (p. 137), onde se aproveitan as case virxíneas potencialidades metafóricas do toxo (cousa que

compracería a Manuel Rivas ó ver que se lle empeza a facer xustiza á nosa máis telúrica flor).

O certo é que Aleixandre, cando a oportunidade secuencial o require, sabe crear unha tonalidade sensorial propia, e isto percíbese no emprego dunha *elocutio amatoria* moi persoal. Non é doado atopar -nin sequera nas narradoras dos nosos días- un discurso erótico que supere a orde simbólica masculina, a persistencia rutineira nun narcisismo falocéntrico. Neste texto parece que se quere intentar abandonar esta “terra estraña”, como lle chamaba Julia Kristeva a un sistema sémico-referencial creado ó gusto dunha libido masculina que non sempre atopa aco- modo en tódalas sensibilidades narrati- vas. Hai tacto e tento nas secuencias eróticas desta novela, que resultan

sabedeiras e intuitivas, e que polo seu carácter esixente no debullado do matiz requiren unha competencia léxi- ca que asiste permanentemente ó texto, con pulcritude case dixital.

Ás veces este escrúpulo peca de enxebriante coa desculpa de fuxir do castrapo e aínda dos niveis estándar onde o castelán sementou; ou resulta tan lexicograficamente correcto que pode incorrer en vaguidade referencial. Con todo, é a serenidade da textura lin- güística e dos recursos expresivos os que equilibran a complexidade estruc- tural, de dedálico oficio, da novela.

Xosé Manuel G. Trigo
 Instituto de Ames
 Bertamiráns

